

ARTA ȘI BIBLIA (ÎN PROCESUL STUDIULUI LA ISTORIA ARTEI)

ION SASU,

profesor al Școlii Arte Plastice Râșcani, Moldova, 2011

INTRODUCERE. CUM AM AJUNS LA BIBLIE?

De mulți ani activez în școală, dar acum 22 de ani începusem să înțeleg că trebuie să cunosc Biblia, fără ca să fiu instruit de cineva. Una din disciplinele la orele de studii este Istoria artei. În general temele mergeau bine, dar operele de artă cu subiect biblic mă puneau în încurcătură. Autorul și titlul operei de artă era pe înțelesul tuturor. Dar se ajungea la altceva: conținutul concret redat în tablou, idea lucrării, de ce a luat pictorul acest subiect biblic, care este atitudinea plasticianului față de subiectul biblic și compoziția creată, cum a reușit să folosească mijloacele artistice pentru a accentua mesajul biblic. Fără Biblie era imposibil de găsit răspunsul. Însă de unde să gasesc această Sfântă Carte? Pe timpuri statul condus de comuniști interzicea religia și realizarea la populație a Sfintelor Scripturi. Întâlnisem un credincios, care promisese să-mi facă rost de o Biblie, dar așa și n-o mai văzusem. Peste un an avusem ocazia să mă întâlnesc cu Lidia Culicovschi, Directorul general al bibliotecilor municipiului Chișinău. Aflând situația tristă în care mă aflam, îmi scoate din sertar Biblia cu copertă neagră și moale și mi-o întinde:

- E pentru tine.
O iau în mână și o deschid. Ochii îmi sclipeau de fericire – Biblia era în limba română.
- Vai de mine! De unde așa Biblie? Am umblat prin Chișinău și niciunde n-am putut găsi.
- Din Brazilia. Cineva mi-a adus-o.

Pentru mine asta fusese cea mai mare bogăție. Atunci am început să citesc și să studiez Sfânta Scriptură. Ulterior de predat Istoria artei a fost cu mult mai ușor. Însă asta a fost primul pas reușit în activitatea pedagogică. Cu timpul cunoașterea Bibliei am putut s-o folosesc nu numai la Istoria artei ci și la compoziția de șevalet, una din cele șase discipline ce intră în planul de învățământ al Școlilor Arte Plastice.

ARTĂ INSPIRATĂ CU SUBIECTE BIBLICE

Pe parcursul istoriei culturii universale mai mulți pictori renumiți erau inspirați de Biblie și creau opere de artă valoroase. Aici ar fi bine de făcut o deosebire la genurile picturii. De obicei orice tablou unde este reprezentat un erou biblic se atribuie la pictură religioasă. Referindu-ne la genurile picturii ar fi bine de separat pictura religioasă de pictura biblică. Sunt două genuri foarte diferite și n-au nici o legătură una cu alta. Pictura religioasă de obicei e realizată la comanda bisericii, în mod obligator respectând canoanele întocmite de dogma bisericească. Astfel de lucrări nu contribuie cu nimic la ilustrarea adevărului biblic.

Odată cu destrămarea Imperiului Roman, ia naștere și crește biserica catolică, tinzând totodată să răspândească credința întărită pe teritorii cât mai vaste. La aceasta participă talentele compozitorilor, arhitecților, sculptorilor și pictorilor. Inițial edificiile de cult

erau fără imagini, fondate în baza bazilicii, care în antichitate funcționau ca mijloc de afacere comercială sau proces judiciar. Practic toți enoriașii nu știau carte și ca rezultat nu erau în stare să citească și să studieze Biblia. Pentru preoțime această situație era foarte convenabilă, deoarece numai așa se putea ascunde crimele bisericii și depravările morale ale scaunului bisericii în frunte cu papa. Însă și aici a fost găsită soluția. Interiorul și exteriorul bisericii a început să se înfrumusețeze cu imagini artistice atât din Biblie cât și combinate cu eroi sau personaje istorice luate chiar și din biserica respectivă. Astfel lumea era pe deplin întunecată și nu putea visa de a ști și a înțelege Biblia. Edificiile de cult erau acoperite cu sculpturi ce dădeau o frumusețe foarte mare pentru cei ce nu cunoșteau Sfânta Scriptură. În evul mediu unii pictori fără cunoașterea Bibliei ilustrau pentru popor un Dumnezeu foarte aspru, iar diavolul desenat ca un drac negru cu coarne și coadă. Cei ce studiază în modul serios Biblia, destul de bine înțeleg că diavolul întotdeauna se bucură când pictorii necărturari în așa mod îl reprezintă. Motivul este că cel rău n-a vrut nici odată ca lumea să știe cine este el într-adevăr și cum arată. Dar conform Bibliei el arată foarte frumos și înțelept.

Apare o întrebare – dacă sunt așa de mulți compozitori, scriitori și pictori care au fost inspirați de subiecte biblice la crearea operelor de artă, la ce ne mai trebuie nouă să pierdem timpul și cu Biblia, dacă preotul ne mai citește câte ceva din ea, când rareori ne mai ducem de sărbători tradiționale și noi la biserică?

Am așteptat să trăim în așa timpuri ale libertății când fiecare își poate procura Biblia din orice localitate? Dar ce vedem – deși o Biblie e foarte ieftină, acum e mult mai comod să ai un computer sau un celular, chiar să fie și scump. Dacă le povestești despre o operă de artă e foarte destul și nu este numaidecât să mai cunoști și Biblia.

În învățământ până în prezent biologia și istoria e atacată de teoria lui Charles Darwin, că mulți istorici și savanți de loc nu înțeleg ce lucrări științifice și istorice eronate crează. Iar Biblia atât de clar și frumos ilustrează istoria civilizației umane, care are circa 6000 de ani, și nu milioane, după cum schimonosesc unii savanți și istorici.

La Școala Arte Plătice Râșcani urmează studiile elevi de la gimnazii, licee și studenți de la colegiu. Deși înainte televizorul fura timpul pentru a combate gândirea tineretului, acum același lucru cu o forță mai mare îl face computerul sau celularul. În timpul orelor depistăm că unii tineri de 15-16 ani absolut de loc nu pot formula o simplă propoziție pentru a exprima o gândire. Iar la analiza unei opere de artă cu introducere, conținut și încheiere ajung la catastrofă. Situația e oribilă și asta foarte puțini o înțeleg.

În școală a devenit tradițional ca profesorii să le dea elevilor lucrări de scris, iar ei orbește le copie din internet, fără măcar să le rămână ceva în memorie pentru a le dezvolta gândirea. Câte odată sunt nevoit și eu să aplic această metodă, dar grozav de rar. Recent o clasă rămase în urmă și nu trecuse arta Indiei antice. I-am rugat să navigheze pe internet și să caute pe site-uri în rusă, engleză și română materialul necesar, dar să fie important și cât mai pe scurt. Un singur elev (Ion Vataavu) realizase această sarcină la modul potrivit. I-am apreciat lucrarea, dar spre sfârșit îmi înmânase setul timpărit la imprimantă, crezând că și noi colectăm lucrările tipărite de elevi. L-am rugat să-o păstreze în colecția personală pentru ași păstra cunoștințele.

Titanul Renașterii italiene Michelangelo menționase că arta nu se crează pentru distracție, ci pentru a fi un mijloc de formare a caracterului. Iată de ce unii artiști plastici demascau societatea care încălca preceptele divine așa cum sunt scrise în Sfânta Sricptură. Oamenii lunecau în prăpastie, nici nu vroiau să cunoască Biblia și să învețe ce este scris în ea. Astfel de pictori erau considerați nebuni. Printre aceștea era considerat și pictorul Renașterii din Țările de Jos **Hieronymus Bosch**, care în opele sale ilustra păcatul și decăderea umană. În acest sens nu mai puțin interesantă este creația pictorului rus **Vasilii Perov**, unde cu tot adevărul ilustrează bețiile preoților în timpul sărbătorilor tradiționale. Drept că la pictorul rus în cazul dat operele sale se referă direct la pictura de gen și nu se atinge nici de pictura religioasă nici de cea biblică. La **Hieronymus Bosch** în unele opere pentru a arăta în ce stare au ajuns oamenii se aplică și motive plastice fantastice, iar într-o operă vestită subiectul e luat direct din Biblie, iar oamenii desfățați în păcate sunt într-o înfățișare oribilă.

Elevii clasei a I-a de la bun început sunt familiarizați ce rol are Istoria artei – nu pur și simplu pentru a ști despre unii pictori. Unii în mod deschis declară că ei au venit să învețe a desena și nu vor să se cufunde în Istoria artei. Pentru a convinge pe elevi e nevoie de a cunoaște bine teoria și istoria artei, dar mai ales Biblia. Dumnezeu a creat totul frumos pe acest pământ, iar noi împreună cu discipolii noștri suntem niște imitatori și tindem să învățăm de la Cel de Sus.

OBIECTIVELE DE BAZĂ

Care ar trebui să fie obiectivele de bază în studierea Istoriei artei la Școala Arte Plastice:

1. Motivația:

- Să cunoască ce este arta la general;
- Să deosebească ramurile artelor plastice și genurile lor;
- Să se familiarizeze cu civilizațiile antice și religiile lor în procesul dezvoltării culturii materiale și a artelor plastice;
- Să deosebească curentele artistice de bază;
- Să cunoască părțile negative și pozitive în ideologia estetică la oricare curent artistic;
- Să se familiarizeze cu ce mijloace artistice erau înarmați diferiți artiști plastici din diverse epoci și curente artistice pentru transmiterea mesajului creativ;
- Să se familiarizeze cu cultura universală și națională.

2. Explorarea:

- Să înțeleagă scopul studierii Istoriei artei;
- Să poată ajuta pe alții în cunoașterea artei și cultivării dragostei pentru frumos;
- Să tindă menținerea ștafetei de a păstra și a dezvolta cultura valoroasă.

3. Aplicarea:

- Să aplice cunoașterea culturii și artei în viața personală;
- Să aplice experiența maieștrilor în artele plastice la diverse discipline artistice (desen, pictură, compoziție și sculptură).

4. Crearea:

- Să creeze un mod de viață sănătos în baza operelor de artă valoroase;
- Să formeze atitudine de caracter față de subiectele aplicate în creațiile personale;
- Să transmită altor persoane prin creații personale dragostea pentru frumos.

După cum se vede nici un cuvânt despre Biblie nu e pomenit în aceste obiective formulate, ceea ce nu înseamnă că Sfânta Scriptură aici nu are nici o valoare. Dimpotrivă, Biblia ne arată foarte clar ce să facem ca să ne schimbăm viața spre bine. Dumnezeu vede în pedagogii școlilor artistice niște persoane care prin cunoașterea Bibliei ar contribui fiecare la educarea și însușirea artistică a tinerei generații spre bine și nu spre rău. Dar pentru asta în primul rând pedagogii trebuie să iubească Biblia, s-o studieze neîncetat și să transmită ștafeta culturii și artei valoroase pentru tânără generație. Numai astfel ca pedagogii cultivați spiritual și artistic se poate contribui la creșterea societății prin menținerea dragostei pentru frumos.

DIN EXPERIENȚA ȘCOLII

La început, după ce citisem doar odată Biblia, mă întrebam cum să transmit elevilor ceea ce cunosc și eu pentru a înțelege mai bine operele de artă inspirate cu subiect biblic. Dar pentru asta trebuiau să cunoască și ei Biblia. Prima întrebare era dacă este Biblie pentru copii. Răspunsul a fost negativ, deoarece și pentru mic și pentru cel în vârstă este o singură Biblie, care conține 66 de cărți și sunt destule pentru a cunoaște istoria și căile de schimbare a vieții spre bine, inclusiv spre cunoașterea și dezvoltarea frumosului. Biblia nu cere ca să fie citită cuiva de preot sau duhovnic. Sfânta Scriptură este scrisă foarte clar pentru fiecare persoană indiferent de vârstă și naționalitate. Fiul meu mai mic începuse să citească Biblia în limbile română și rusă la vârsta de 5 ani, iar la 7-8 ani fără ajutorul unui oarecare duhovnic el singur vedea unde comitea greșeli și cum trebuiau corectate. Aici am văzut că pentru a înțelege mai bine lucrurile bune și rele trebuie să fii copil și să asculți de ceea ce este scris în Biblie. Un pedagog cu experiență întotdeauna învață lucruri bune și neașteptate anume de la copii și încă fără plată.

În prima jumătate a semestrului întâi întrebăm în fiecare clasă dacă au acasă Biblie. Majoritatea covârșitoare răspunde afirmativ, dar tot majoritatea răspunde la a doua întrebare ca ea nu se citește și stă ca obiect de înfrumusețare. Celor care duc lipsă de Biblie le ajutam să le procure în limbile română și rusă la un preț foarte convenabil pentru timpurile noastre.

Când studiem creația unui pictor cu opere de artă inspirate din Biblie, le recomandăm să citească anumite cărți din Biblie cu capitolele respective pentru a dezvălui mai clar fiecare tablou din pictura biblică. După analiza tabloului se aplică discuția – *ce le-a plăcut în tablou, ce-a vrut să redea pictorul, cum a reușit să ilustreze subiectul biblic, care este atitudinea față de erou sau eroi, ce învățătură a scos fiecare din opera studiată și dacă se poate ceva din cele studiate și analizate de aplicat în practică*. În clasa a IV-a se produse la unii elevi o schimbare radicală față de Biblie. Când studiasem creația unui pictor cu o analiză aprofundată a operelor sale, elevii din aceasta clasă ca Victorencu Cristina, Guțul Ilie și Damian Alexandrina s-au pus pe gânduri și au început să citească mai serios Biblia.

Recent în clasa a II-a trecusem la arta medievală și ne apucasem să analizăm pictura bizantină. Făcusem cunoștință în deosebi cu icoane în diverse tehnici realizate pentru diferite catedrale. Dar la un moment ne oprisem la un fenomen istoric ca iconoclasmul secolelor VIII-IX din perioada imperiului bizantin, când o bună parte de creștini bazându-se pe Biblie luptau împotriva icoanelor, din care cauză multe icoane au dispărut. Eleva Luminița Ursu mă întrerupse cu povestirea și accentuase că în Biblie este scris foarte clar că nu trebuie să ne închinăm la icoane. Acestea au fost cuvintele unei

eleva care a citit Biblia. Eram eu în stare să spun că eleva nu are dreptate? Dar cum să neg ceea ce a spus fetița, dacă și eu știu că anume așa stă scris în Sfânta Scriptură.

Unii elevi când citesc foarte bine rețin în memorie. Treceam creația lui Lorenzo Ghiberti, sculptor italian din epoca Renașterii. La analiza ușilor baptisteriului din Florența cu reliefuri din Vechiul Testament la un moment dat două fetițe mai nu s-au certat când se corectau cu vârsta lui Avraam și Sara. Îndată am oprit fetele spunându-le ca aici la analiza operei de artă asta nu are nici o importanță.

La orice lecție de Istorie a artei permitem să asiste oricui – mamă, tată, bunei, rude apropiate ale elevilor sau cunoscuți ale părinților. Fiecare din ei spune numai cuvinte de bucurie că a asistat la lecție. Bunica Maria Scripnic cel mai des vine pe la școala noastră și spune că ar avea și ea multe de învățat, iar bunica Nina Felendiuc rostise că dacă nu ar fi avut grijă de al doilea nepotel, ar fi venit și ea alături de nepoțica Jana să învețe. Vasile Calistru din satul Moșeni observase: «Urmasem niște studii muzicale la Viena, dar nici acolo n-am întâlnit așa lecții.» Ultima declarație a fost a unei profesoare din satul Ciubara: «Sunt profesoară de istorie, dar nici eu unele lucruri din istorie nu le știu ceea ce am auzit aici pentru elevii școlii de pictură.»

Trimiteri la lecțiile video cu tema „Arta și Biblia”:

1. Caravaggio "Necredința lui Toma" –

<http://www.youtube.com/watch?v=2n3Ot3ren5U&feature=plcp&context=C36372ffUDOEgsToPDskltu2tPCQerWdw8FGLG9pFb>

2. Caravaggio „Chemarea lui Matei” –

<http://www.youtube.com/watch?v=fd3ID--mYP8&feature=plcp&context=C3bb1455UDOEgsToPDskKrKMLgFgp5EEXMhNh9MkWM>

3. Caravaggio „Convertirea lui Pavel” –

<http://www.youtube.com/watch?v=iw52CazPYn8&feature=plcp&context=C38d0c9eUDOEgsToPDskJc3TAmp0ESXnBdLqA49Mmp>

4. Caravaggio „Crucificarea sf. Petru” –

<http://www.youtube.com/watch?v=xrkSPYrEzkg&feature=plcp&context=C33f1b95UDOEgsToPDsklsq7rwLX6qAqAjzBAKdKsF>